

УДК 338.432:631.95

І. В. Власенко, канд. екон. наук, доц.; М. А. Дзюмак, канд. с.-г. наук, доц.

ВИРОБНИЦТВО ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА – СКЛАДОВА ЕКОЛОГО-ЕКОНОМІЧНОЇ ТА ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Встановлено, що завдяки активному розвитку вітчизняних птахівницьких підприємств обсяг експорту м'яса птиці в 2010 році порівняно з попереднім роком збільшився в 1,7 рази і становив 33 тис. т. Однак, в агропромисловому виробництві України галузь птахівництва залишається проблемною, хоча й стрімко розвивається.

Вступ

Еколого-економічна безпека є важливою складовою загальноекономічної безпеки держави, передумовою її національної та економічної незалежності. Сільськогосподарська харчова сировина, задовольняючи життєво необхідні потреби населення, належить до найцінніших ресурсів нації, без яких її існування неможливе, що й демонструє ланцюг залежності: немає продовольства – немає населення – немає нації – немає країни – немає держави. Важливість цих ресурсів у тому, що вони є незамінними. Їх наявність і асортимент є індикатором економічної і національної безпеки держави. Ось чому сутність продовольчої безпеки не можна розглядати поза проблемами національної безпеки та безпеки взагалі, особливо в умовах, коли відпрацьовується Національна програма економічної безпеки України. Актуальність теми посилюється також вступом України до світової організації торгівлі (СОТ).

Питанням розвитку птахівництва займалися багато вітчизняних вчених економістів [1–4]. При цьому поза увагою залишаються дослідження тенденцій виробництва продукції птахівництва і визначення ролі та місця України в цьому процесі.

Мета роботи – оцінити розвиток вітчизняного птахівництва та імпорту і експорту продуктів харчування птахівництва.

Результати досліджень

У харчовій промисловості останніми роками збільшилося виробництво м'яса птиці, і це зумовило скорочення імпорту м'яса й стрімке зростання експорту. Основною причиною таких змін стало наближення ціни на вітчизняне м'ясо до рівня цін в основних країнах-експортерах, вважають експерти асоціації Український клуб аграрного бізнесу (УКАБ). Завдяки активному розвитку вітчизняних птахівницьких підприємств, обсяг експорту м'яса птиці в 2010 році порівняно з попереднім роком збільшився в 1,7 рази і становив 33 тис. т (табл. 1, 2). Звичайно, обсяги невеликі, але тенденція дуже позитивна.

Таблиця 1

Імпорт і експорт м'яса птиці в Україні, тис. т

Показник	М'ясо птиці				
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2010 р. до 2007р., %
Імпорт	147	262	196	157	106,8
Експорт	7	9	19	33	471,4
Сальдо торговельного балансу	-140	-253	-177	-124	88,6

Примітка. Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Імпорт і експорт яєць в Україні, тис. т

Показник	Яйця				
	2007 р.	2008 р.	2009 р.	2010 р.	2009 р. до 2007 р, %
Імпорт	3	7	7	7	233,3
Експорт	16	23	58	75	468,8
Сальдо торговельного балансу	13	16	51	68	523,1

Примітка. Розраховано автором за даними Державного комітету статистики України [Електронний ресурс] / Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

При цьому обсяги імпорту м'яса птиці протягом останніх чотирьох років поступово зменшуються й нині лише на 6,8 % перевищують рівень, що був зафіксований у 2007 році. Це викликано, насамперед, збільшенням виробництва м'яса птиці вітчизняними виробниками, які поступово витісняють іноземну птицю зі свого ринку й самі починають поступово виходити на іноземні ринки з власною продукцією.

Найпривабливішими та доступними для експорту м'яса українського виробника через об'єктивні фактори (стандарты, якість, світові тенденції тощо) залишаються країни Східної Європи, пострадянського простору й азіатського регіону. Великим ринком збуту м'ясної продукції залишається Казахстан і Російська Федерація.

Збільшенню експорту українського м'яса птиці, як й інших видів м'яса та м'ясопродуктів, перешкоджає те, що нині Україна не входить до списку країн, які можуть експортувати живих тварин і м'ясо до ЄС. Україні дозволено експортувати до ЄС лише живих коней та віслуків, а також мед і рибу, сухе молоко для виготовлення кормів для тварин, рибну продукцію для споживання населенням. Імпорт свіжого м'яса домашніх тварин, м'ясних продуктів тварин і птиці, свіжого м'яса диких тварин, живих тварин та худоби, живих свиней і птиці з України до ЄС заборонено. Відтак Україні дуже важко збільшити експорт м'яса птиці й витіснити на ринку західних постачальників. Тому державним органам потрібно більше уваги зосередити на допомозі вітчизняним товаровиробникам вийти на ринки зарубіжних країн і збільшити експортний потенціал. Щоб Україні вийти на ринок західноєвропейських країн із продукцією тваринництва, на думку іноземних вчених, варто зробити три основні кроки.

Перший — організувати лабораторний контроль за використанням ветеринарних препаратів при виробництві продукції тваринництва та відкоригувати законодавство щодо залишків ветеринарних препаратів у продукції тваринництва відповідно до законодавства ЄС і неухильно відстежувати його порушення.

Другий крок полягає у налагодженні механізму підготовки до одержання відповідних дозволів на експорт продукції за кордон. Вимоги для одержання такого дозволу є доволі вагомими. Хоча, як зазначають іноземні спеціалісти, деякі птахофабрики вже нині до цього практично готові.

Третім і, напевно, одним із головних кроків для виходу на європейський ринок, є політика підприємства щодо контролю над захворюванням тварин та дотримання стандартів якості у виробництві харчових продуктів. Сюди також належить контроль за умовами утримання тварин і якістю виробництва харчових продуктів. Й хоча у галузі птахівництва ситуація нині набагато краща, ніж в інших галузях тваринництва, та все ж удосконалювати потрібно ще багато чого.

Отже, існує низка вимог щодо експорту продукції тваринного походження до ЄС. І якщо цих порушень не усунути, експортувати продукцію тваринництва, й у тому числі птахівництва, буде проблематично, хоча й не неможливо.

Загалом же в Україні простежується негативне сальдо торговельного балансу м'ясом птиці, що вказує на можливість збільшення виробництва його вітчизняними виробниками як для задоволення потреб населення України, так і для можливого експорту в сусідні країни.

Частка України у світовій торгівлі яйцями становить 0,54 %. (табл. 2). При цьому 0,46 % займає імпорт яєчних продуктів (яйце в шкаралупі не імпортується) і 0,08 % припадає на експорт. На європейському ринку зовнішньої торгівлі позиції України впливовіші: імпорт

0,66 % й експорт — 0,13 % від загального обсягу торгівлі. Отже, в Україні спостерігається позитивне сальдо торговельного балансу яєць і яйцепродуктів.

Як стверджують експерти, потужність вітчизняних компаній з виробництва продукції птахівництва, й насамперед яєчних продуктів, дає змогу забезпечити не лише потреби українського ринку, але й вийти на світові ринки збуту. Адже яєчний порошок та рідкі яєчні продукти не поступаються якістю, яка відповідає всім європейським вимогам, і є навіть дешевшими за європейські аналоги. Тому, на нашу думку, якщо виробництво яєць в Україні збереже ті самі тенденції, що є тепер, то в найближчому майбутньому Україна може забезпечити споживання яєць на рівні розвинутих європейських країн та стати одним із головних експортерів яєць на Сході Європи й потіснити найбільших експортерів у світі на ринку Західної Європи і країн-сусідів, зокрема Росії [5, 6].

Проаналізувавши стан та тенденції розвитку виробництва продукції птахівництва в світі можна стверджувати, що на нинішній час галузь птахівництва є однією з найперспективніших і найнеобхідніших серед галузей тваринництва, яка може зміцнити продовольчу безпеку країн світу.

В Україні птахівництво також відіграє одну із головних ролей щодо забезпечення населення країни поживними продуктами харчування, а промисловість сировиною. Нині серед усіх країн світу Україна має одні з найвищих темпів збільшення виробництва продукції птахівництва, про що свідчить щорічне зростання поголів'я птиці, а також виробництва м'яса і яєць. У зв'язку з цим останніми роками Україна дещо зменшила залежність від імпортованих поставок продукції птахівництва (хоча імпорту м'яса птиці залишається доволі великим) та збільшила свій експортний потенціал. Такі позитивні кроки, зроблені Україною, вселяють надію, що в найближчому майбутньому вона зуміє забезпечити внутрішній ринок необхідною кількістю продукції птахівництва й вийти на ринки країн Східної Європи. Але щоб цього досягти, вітчизняним товаровиробникам потрібно поліпшити якість продукції, розширити її асортимент за рахунок виробництва продуктів переробки яєць і підвищити його ефективність.

Однак в агропромисловому виробництві України галузь птахівництва залишається проблемною, хоча в той же час стрімко розвивається. Проблема утилізації відходів виникла практично із появою людини на Землі.

Околиці птахофабрики — місце, де накопичується безліч інфекцій. Гектари випаленої токсичними речовинами землі, заражена патогенними мікробами вода — це зворотний бік вітчизняного птахівництва. Великі агрохолдинги, переймаючись якістю своєї продукції і вкладаючи мільйони в рекламні кампанії, заощаджують на утилізації відходів виробництва. У відходах птахівництва розмножуються небезпечні мікроорганізми, що можуть спричинити спалах епідемії. Зокрема, патогенні штами кишкової палички ЕНЕС, якою в Європі заразилися тисячі людей, а десятки померли.

«За даними Всесвітньої організації охорони здоров'я, гній, послід та стічні води тваринницьких і птахівничих підприємств можуть бути фактором передачі понад 100 збудників інфекційних та інвазійних хвороб. Приводимо кілька способів утилізації відходів птахівництва, які використовують у цивілізованих країнах

Вивіз на поля. Залежно від технології відходи мають відстоюватися два-три роки в закритих контейнерах, перш ніж їх можна використовувати як добриво.

Компостування. На спеціальних майданчиках послід змішують із торфом і вистояють протягом одного-двох місяців. Виходить біогумус високої якості.

Біоенергетика. З пташиного посліду виробляють біогаз, рідке або тверде паливо.

Переробка на корми. Висушений курячий послід (пудрет) використовують як кормові добавки для великої рогатої худоби.

Каскад ставків. Рідкі відходи очищуються біологічним шляхом (за допомогою мікроорганізмів, водоростей, планктону), поетапно проходячи чотири ставки.

Вермікультура. Вирощування на курячому посліді біомаси черв'яків, що використовуються як кормовий білок для худоби; у низці країн їх вживають у їжу люди.

Висновки

1. Протягом останніх років проблема досягнення екологічно безпечного розвитку економіки актуальна для багатьох країн світу та має транснаціональний характер. У світі накопичився позитивний досвід дотримання екологічних вимог для забезпечення економічного розвитку.

У розвинених країнах світу характер і масштаби політики збереження навколишнього середовища обумовлені межами зіставлення інтересів довкілля з матеріальними інтересами системи господарювання. Застосування з певною адаптацією набутого досвіду в Україні, його розширення сприятимуть досягненню збалансованих відносин між економічними потребами та довкіллям.

2. Встановлено, що еколого-економічна безпека розвитку птахівництва — це комплексне поняття, яке передбачає підтримку економічного розвитку сільськогосподарських підприємств з урахуванням вимог екологічної безпеки (екологічно чиста продукція, екологічно чисте виробництво, екологічно чисті агросистеми) з метою забезпечення населення якісним продовольством та покращення демографічної ситуації, є передумовою досягнення продовольчої безпеки.

3. Світова практика доводить, що країни, в яких широко застосовують інноваційні досягнення, знаходяться в авангарді розвитку. Кожна національна інноваційна система несе в собі певну історичну спадщину нації, але інноваційні системи кожної країни не можуть існувати без інтеграційних взаємовідносин зі світовими системами, а також з окремими країнами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Сендецька С. В. Прогнозування обсягів виробництва яєць на регіональному ринку продукції птахівництва / С. В. Сендецька // Економіка АПК. — 2009. — № 7. — С. 128—133.
2. Ясіновська І. Ф. Основні напрями розвитку птахівництва у Львівській області / І. Ф. Ясіновська // Економіка АПК. — 2009. — № 11. — С. 31—34.
3. Мельник Б. А. Яєчна індустрія України та необхідність її розвитку / Б. А. Мельник // Економіка АПК. — 2010. — № 12. — С. 63—67.
4. Мельник Б. А. Прогресивні організаційні системи розподілу збуту продукції птахівництва / Б. А. Мельник // Економіка АПК. — 2010. — № 11. — С. 67—70.
5. Логоша Р. В. Аналіз сучасного стану експорту м'ясної продукції / Р. В. Логоша // Економіка АПК. — 2009. — № 10. — С. 120—123.
6. Багте А. Зроблено багато роботи, і вона приносить результат / А. Багте // Євробоюлетень. — 2011. — № 4. — С. 10—11.

Рекомендована кафедрою підготовки менеджерів

Стаття надійшла до редакції 21.02.12
Рекомендована до друку 27.03.12

Власенко Іван Володимирович — доцент кафедри організації агробізнесу; **Дзюмак Михайло Анатолійович** — доцент кафедри екології та охорони навколишнього середовища.

Вінницький національний аграрний університет, Вінниця